

षट्त्रिंशत्तमः पाठः - https://www.youtube.com/watch?v=RQ_AQ8bjVX0

१५४. कति, कियत् इत्यनयोः पुनस्स्मरणम्

यत्र उत्तरं सङ्ख्यात्मकं भवति,

तत्र 'कति' इति पदम् उपयुज्य having used प्रश्नः।
यत्र उत्तरं परिमाणात्मकं भवति, तत्र तु 'कियत्' इति शब्दः।
आरम्भे शिक्षकः केवलं प्रश्नान् वाचयति।
तदनन्तरं शिक्षकः उत्तरं वदति। छात्राः तस्य प्रश्नं पृच्छन्ति।

A. अद्य बहु शैत्यम्। - ?

B. सिंहः अतीव धैर्यवान्। - ?

C. सप्ताहे सप्त दिनानि सन्ति। - ?

D. अरण्यम् अत्यन्तं भयानकम् अस्ति! - ?

E. सः द्रोणी-मितं पायसं पिबति! - ?

F. अजेयः दश माषचक्राणि/वटिकाः खादति। - ?

१५५. पूरणसङ्ख्याः serial-numbers

- प्रथम-, द्वितीय-, तृतीय-, चतुर्थ-, पञ्चम-, षष्ठ-, सप्तम- इत्यादयः

अत्र अष्ट पुस्तकानि सन्ति।

(शिक्षकः एकैकं पुस्तकं

दर्शयन् చూపుస్తున్నవాడై/చూపిస్తూ being a male showing it, वदति)

एतत् प्रथमं पुस्तकम्। एतत् तु द्वितीयम्। एतत् तृतीयम्। --- इति एवम्।

शिक्षकः वाचयति - 'आयुर्वेदग्रन्थावली' इति प्रथमं पुस्तकम्।

'काव्यप्रकाशः' द्वितीयं पुस्तकम्।

'अमरकोशस्य वातायनम्' Window to Amarakosa तृतीयं पुस्तकम्।

'पञ्चामृतम्', 'तर्कामृतम्', 'लघुशब्देन्तुशेखरः', 'साङ्ख्यदर्शनम्',

'श्रीमद्भगवद्गीता' च इति

चतुर्थं, पञ्चमं, षष्ठं (जानन्तु 'षष्ठमं' न भवति!),

सप्तमम्, अष्टमं च सन्ति।

तदनन्तरं द्वादशचित्राणि दर्शयति शिक्षकः। वाचयति च -

दीपस्य चित्रम्? - प्रथमं चित्रम्।

मन्दिरस्य चित्रम्? - तृतीयं चित्रम्।

रामस्य चित्रम्? - एकम्, द्वे, ..., दश; रामस्य चित्रं दशमं चित्रम्।

यानसारणीं time-table प्रदर्शयन् शिक्षकः पृच्छति
- चेन्नै-नगरं प्रति, प्रथमं लोकयानं कदा अस्ति?

१५६. पुंलिङ्गे, स्त्रीलिङ्गे पूरणसङ्ख्याः sequence indicating numbers
तिलकः कतमः ఎన్నోవారు విद्यार्थी? - तिलकः प्रथमः विद्यार्थी।

अजेयः कतमः? - अजेयः द्वितीयः।

सूर्यमित्रः षष्ठः।

पाण्डवाः पञ्च - तेषु युधिष्ठिरः प्रथमः, भीमः द्वितीयः,
अर्जुनः तृतीयः, नकुलः चतुर्थः, सहदेवः पञ्चमः च।

मुखेशः भाषण-स्पर्धायां प्रथमः।

भगवद्गीतायां ज्ञानविज्ञानयोगः सप्तमः अध्यायः।

Note -

स्त्रीलिङ्ग-विषये, प्रथमा, द्वितीया, तृतीया,

(starting from here ईकारान्ताः शब्दाः) चतुर्थी, पञ्चमी, षष्ठी, सप्तमी ...
तानि पदानि तिथि-नाम-वत् भवन्ति।

परन्तु प्रथमा तिथिः सामान्यतया प्रतिपत् इति वदन्ति।

सुभाषितम्

३६. आरभन्तेऽल्पमेवाज्ञाः, कामं व्यग्रा भवन्ति च।
महारम्भाः कृतधियः, तिष्ठन्ति च निराकुलाः ॥

पदविभागः – आरभन्ते, अल्पम्, एव, अज्ञाः, कामं, व्यग्राः, भवन्ति, च,
महा_आरम्भाः, कृत-धियः, तिष्ठन्ति, च, निराकुलाः

अन्वयः अर्थः च – अज्ञाः अल्पम् एव आरभन्ते ఆరంభిస్తారు start,

कामं ఇష్టం వచ్చినట్లుగా a lot व्यग्राः busy भवन्ति च।

कृत-धियः people with made-up minds

महा_आरम्भाः people with big works

निराकुलाः unperturbed (X व्याकुलाः/व्यग्राः) तिष्ठन्ति च।

अल्पज्ञाः अज्ञाः वा लघु-कार्याणि आरभन्ते। परन्तु अग्रे किं कर्तव्यम् इति अजानन्तः
व्यग्राः चिन्ताकुलाः वा भवन्ति।

परन्तु महापुरुषाः न तथा। ते महत्कार्याणाम् आरम्भं कुर्वन्ति। परन्तु तेषां कापि चिन्ता
न भवन्ति। ते निराकुलाः तिष्ठन्ति। ते अत्यन्तं धैर्येण कार्यं निर्वहन्ति।

एतत् एव अल्प-महाजनयोः मध्ये वैलक्षण्यम् इति सुभाषितकारः वदति।

कथा

नन्दनृपतिः मगधदेशे पाटलीपुत्रे शासनं करोति स्म। तेषु दिनेषु ('तस्मिन् दिने' इति
एतस्य एकवचनम्) एव चाणक्यः चन्द्रगुप्तस्य द्वारा मगधदेशं वशीकर्तुं उत्सहते स्म।
नन्दनृपतिः एतां वार्तां ज्ञातवान्। अतः तौ द्वौ - इत्युक्ते चन्द्रगुप्तं चाणक्यं च इति अर्थः -
निग्रहीतुं सर्वत्र सैनिकान् प्रेषितवान्। सैनिकाः सर्वत्र अन्वेषणं कुर्वन्तः ('कुर्वन्' इत्यस्य
बहुवचनम् इदम्) अटन्ति स्म।

एकस्मिन् दिने चाणक्यः चन्द्रगुप्तेन सह अरण्यमार्गेण कुत्रापि गच्छति स्म। कश्चन
सैनिकः कथमपि एतां वार्तां (एतं विषयं वा) ज्ञातवान्। अतः सः एतयोः निग्रहणं
capture करणीयम् to be done इति चिन्तयन्, वेगेन (शीघ्रं वा) तयोः
अनुधावनं+कृतवान्/अनुधावितवान् ran behind।

कथञ्चित् somehow चाणक्यः सैनिकस्य विषयं ज्ञातवान्। सैनिकः समीपम्
आगच्छति चेत् किं करणीयम् इति चिन्ता उत्पन्ना came up। सैनिकः बहु शीघ्रम्
आगतवान् एव। तदा एव चाणक्यः मार्गपार्श्वे एकं कासारं కాசાર pond दृष्टवान्।

चाणक्यस्य मनसि in mind एकः उपायः स्फुरितः struck। सः चन्द्रगुप्तं सूचितवान्
यत् 'वत्स! भवान् कासारे निमग्नः तिष्ठतु! यावत् अहं भवन्तं न आह्वयामि, तावत् भवान्
निमग्नः drowned एव तिष्ठतु!'। अनुक्षणं चन्द्रगुप्तः कासारे निमग्नः अभवत्। चाणक्यः
रजकwasherman-वेषं धृत्वा वस्त्राणि प्रक्षालयन् तत्र स्थितवान्। तावता एव सैनिकः
समीपम् आगतवान्। सः रजकवेषधारिणं चाणक्यं पृष्टवान् यत् 'भोः! एतेन मार्गेण
चाणक्य-चन्द्रगुप्तौ गतवन्तौ किम्? भवान् तौ दृष्टवान् किम्?' इति।

तदा चाणक्यः उक्तवान् यत् 'अहं तत् तु न जानामि। परन्तु कश्चन युवकः कासारे
निगूढः దాక్కిన hidden स्थितवान्। सः चन्द्रगुप्तः भवेत्। यदि सः चन्द्रगुप्तः तर्हि

भवान् तस्य मस्तकं कर्तयतु' इति। तदा सैनिकः सन्तुष्टः भूत्वा, अश्वात् अवतीर्य, स्वस्य
वस्त्राणि निष्कास्य తొలగಿಸಿ having removed, खड्गं च पार्श्वे स्थापयित्वा कासारे

अवतीर्णवान् దిగిపోయి got down। झटिति चाणक्यः तस्य खड्गं गृहीत्वा तस्य कण्ठं

छिन्नवान्। सैनिकः तदैव (तदा एव = तदैव सन्धिकारणेन) मृतः अभवत्।

तदा चाणक्यः उच्चैः 'वत्स! आगच्छतु भवान्!' इति आहूतवान्। तदा चन्द्रगुप्तः बहिः आगतवान्। सः सैनिकस्य वेषं धृतवान्। तदनन्तरं तौ द्वौ सैनिकस्य अश्वम् एव आरुह्य अग्रे गतवन्तौ। मार्गे गमन-समये चाणक्यः चन्द्रगुप्तं पृष्टवान् - 'यदा भवान् कासारे आसीत्, यदा अहं सैनिकं "भवान् तस्य मस्तकं कर्तयितु" इति उक्तवान्, तदा भवान् किं चिन्तितवान्?' इति।

तदा चन्द्रगुप्तः उक्तवान् - 'हे भगवन्! मम तु भवति **నీయండు in you** पूर्णः विश्वासः अस्ति! भवान् यत् यत् करोति तत् शतं+प्रतिशतं **నూటికి నూరుపాళ్ళు** 100% मम हिताय इति अहं विश्वसिमि believe! अतः अहं भवान् यथा इच्छति, तथैव स्थितवान्' इति।

चन्द्रगुप्तस्य उत्तरं श्रुत्वा चाणक्यः नितरां सन्तुष्टः अभवत्। 'अहं पात्रस्य एव साहाय्यं करोमि' इति चिन्तयन् निश्चिन्तः अभवत्।

Write the following expressions in Samskritam –

1. విశ్వరూపం చూస్తున్నవాడైన అర్జునుడు ఎంత ఆశ్చర్యం అనుభవిస్తున్నాడు! विश्वरूपम् observing अर्जुनः is experiencing a lot of surprise.
2. అక్కడ భోజనం చెయ్యబడితే ఎంత తృప్తి, ఎంత తృప్తి! If food is eaten there, how much satisfaction! How much satisfaction!
3. ఎంత ఆలస్యం! ఎంత ఆలస్యం! (विलम्बः) What delay! What delay!
4. ఆ పోటీలో వాడు ప్రథముడు. In the competition, he is the first.
5. మా అన్నయ్య పుస్తకాలలో (పుస్తకాల్లో) అది రెండవ పుస్తకం. In the books of my brother, this is the second book.
6. నాటకంలో అతనిది ఆరవ పాత్ర (పాత్రమ్). In the play, his is 6th character.
7. ఆమె అతని రెండవ పెళ్ళాము. That lady is his second wife.
8. నా భార్య అతని మూడవ కూతురు. My wife is his third daughter.
9. లక్ష్మణుడు దశరథుడికి ఎన్నవ (ఎన్నో) పుత్రుడు? लक्ष्मणः is which son of దశరథః.
10. ఈ ఇంటికి మూడు తలుపులు ఉన్నాయి. అందులో ఇది మూడోది. That house has 3 doors. In them, this is the third.

11. అల్లుడు పదో గ్రహం! Son-in-law is 10th planet!

12. ఏడవ రుచి అనేది లేదు. రుచులు కేవలం ఆఠే! (रुचिशब्दः स्त्रीलिङ्गे) There is none called 7th taste. Tastes are 6 only.